

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kirsten Vad

Tilsyn ved cand.mag. Peter Springborg

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“Saga om Haldans Sønner og Harald Hyldetan. (Af Søgubrot)”

ved Johnny Lindholm

Indhold

- 1 Teksten
- 2 Anledning og biografisk baggrund
- 3 Forlæg, oversættelse og modtagelse
- 4 Anvendt litteratur

1 Teksten

Med en ganske kort indledning udgav Grundtvig “Saga om Haldans Sønner og Harald Hyldetan. (Af Søgubrot)” (herefter “Saga om Haldans Sønner”) i fjerde hæfte af *Danne-Virke* 1, der udkom den 29. oktober 1816. Titlen er Grundtvigs egen og angiver tekststykkets indhold. I parenteser oplyser han skriftets almindeligt anvendte korttitel, det første ord i den tidligste oversættelse, Johan Fredrik Peringskiölds: *Sogubrot af Nockorum Fornkongum i Dana oc Svía veldi* (1719), dvs. ‘Sagafragment om nogle oldkonger i Danmark og Sverige’. Som titlen antyder, udgør tekststykket kun en del af den oprindelige saga. Fragmentet mangler såvel begyndelse som slutning samt et parti midt i teksten. Det består af seks blade, dvs. et læg på oprindelig otte blade, hvoraf de to midterste er gået tabt.

Grundtvigs oversættelse falder i to hovedafsnit.

Det første handler om Øds giftermål, først med Kong Rørek, siden med Kong Rådbard. Vi kommer ind midt i en diskussion mellem Ød og hendes fader, den svenske Kong Ivar, om, hvem hun skal giftes med. Gennem Ød lærer vi, at kongen har

en skjult dagsorden med hendes giftermål, og det ender med, at han ved list skaffer sig af med de to danske konger, Helge og Rørek. Ød flygter derpå med sin søn, Harald, til Kong Rådbard, som hun efterfølgende gifter sig med uden faderens samtykke. Dette nye giftermål huer ikke Kong Ivar, der som modsvar ruster en hær for at drage imod Rådbard, men inden hærene mødes, dør Kong Ivar under mystiske omstændigheder.

Det andet hovedafsnit handler om Kong Rørek og Øds søn, Harald Hildetand, og hans opvækst samt død som halvandethundredårig under Bråvallaslaget. Bråvallaslaget udkæmpes på Kong Haralds foranledning mod hans slægtning, Sigurd Ring. Ring vinder slaget og bliver konge over Sverige og Danmark. En stor del af stykket udgøres af en opremsning af de navnkundige krigere, der deltager i slaget.

Grundtvigs tekst er ikke en oversættelse af hele *Sögubrot*, jf. hans tilføjelse til overskriften "(Af Sögubrot)". Han springer et mindre stykke i begyndelsen af andet hovedafsnit over, der handler om en Kong Hildebrands børn, Hilde og Hild. Årsagen er, at stykket kun udgør indledningen til et det tabte afsnit fra de to manglende blade i originalhåndskriftet (Lassen 2016, bind 2, s. 152). Grundtvig bemærker i en note, at stykket er sprunget over (s. 374).

2 Anledning og biografisk baggrund

Grundtvigs interesse for det gamle Norden, ikke mindst den islandsk overleverede eller norrøne litteratur, var ikke ny, da han udgav "Saga om Haldans Sønner" – allerede en af hans tidligste artikler "Lidet om Sangene i Edda" (1806) havde nordisk emne. I de følgende år beskæftigede han sig ofte med norrønt stof, ikke mindst gennem oversættelser.

I 1816 har Grundtvig gennemgået to større forandringer i sit liv: den kristelige vækkelse og omslaget til dyrkelsen af det danske. Således er nytårgaven *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816* (1815b) udtryk for en demonstrativ dyrkelse af det danske (jf. Auken 2008, s. 212). Også i *Danne-Virke* er danskheden et grundtema. I programteksten for tidsskriftet, "Om dansk Poesie, Sprog og Historie", gør Grundtvig bl.a. opmærksom på, at han først og fremmest vil "lade Fortiden tale" (1816b, s. 17), fordi vi gennem det gamle sprog får vore forfædres tanker, følelser og minder overleveret, og fordi det viser os, "hvad der er ægte Dansk i alle Maader" (1816b, s. 21). Disse tanker ligger også bag ved Grundtvigs mytologiske billede i *Danne-Virkes* "Fortale", der fremhæver oversættelsernes væsentlige plads:

Oversættelserne og Underretningerne om gamle Bøger, samt Versene, det kalder jeg Blomster og Blade, thi det er Blomster og Blade jeg har plukket af Ygdrasil, for, om muligt, ved Glands og Duft dog hist og her at vække lidt Kiærlighed til det gamle, velsignede Træ (1816a, s. XII).

Oversættelsen af *Sögubrot* følger tids- og stilmæssigt i kølvandet på dels *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker* fra 1815, dels udtoget af *Knytlingesaga* i "Kong Knud den Helliges Levnet (Af Knytlinge-Sage)" (1816c).

I indledningen til "Saga om Haldans Sønner" kommer Grundtvig mere konkret ind

på, hvorfor sagafragmentet bør oversættes og gøres tilgængeligt for dem, der ikke selv kan læse det gamle sprog (s. 356 f.). I fragmentet optræder nemlig Ivar Vidfavne, der ikke findes i Saxos fremstilling af Bråvallaslaget, og brudstykket beretter endvidere anderledes om Harald Hildetands herkomst. Det kan således være med til at kaste lys over Saxos overlevering. Foruden denne grund opregner Grundtvig et par andre, nemlig at brudstykket har litterær værdi, og at fortællingen er grundlaget for Ole Johan Samsøes “Halvdans Sønner. En fortælling” fra 1794. Endelig understreges et praktisk argument: at teksten hidindtil har været utilgængelig for den interesserede almenhed (s. 357).

Læs mere

Lundgreen-Nielsen gør dog opmærksom på, at Samsøe ikke benytter Peringskiölds udgave af 1719, men derimod Suhms fra 1782 (1980, s. 702).

3 Forlæg, oversættelse og modtagelse

Til sin oversættelse benytter Grundtvig Johan Frederik Peringskiölds *Sogubrot af Nockorum Fornkongum i Dana oc Svía veldi* fra 1719. Dette oplyser han ganske vist ikke direkte, men udgaven omtales i indledningsordene, og i en note nævner han “mit trykte Expl.” (s. 377). Dette underbygges ved et par fejl i Peringskiölds udgave, der går igen hos Grundtvig. (De følgende steder kan sammenlignes med oversættelsen i Lassen 2016, bind 2, s. 142-159). Her ses fx den fejlfulde gengivelse af tekstens begyndelse (Peringskiöld 1719, s. 1 og Grundtvig 1816e, s. 357) eller Peringskiölds brug af den fejlagtige navneform *Harekr*, som Grundtvig overtager med ‘Harek’, for det korrekte *Hrørekr*, dvs. Rørek (Peringskiöld 1719, s. 13 og Grundtvig 1816e, s. 370).

Flemming Lundgreen-Nielsen bemærker i *Det handlende ord*, at oversættelsens sprog tone i det hele taget falder sammen med den tone, vi finder i fx *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker* og “Kong Knud den Helliges Levnet” (1980, s. 702). I efterskriftet til “Kong Knud den Helliges Levnet” gør Grundtvig det klart, at han ikke sigter efter en filologisk nøjagtig oversættelse (“fordanskes maae jo dog ikke blot de enkelte Ord” 1816d, s. 288), men derimod en formidling af meningen (“den ganske Tale” 1816d, s. 288).

Under sin omtale af “Kong Knud den Helliges Levnet” fremhæver Lundgreen-Nielsen nogle særtræk ved oversættelsen i forhold til originalen, der går igen i denne oversættelse af *Sogubrot* (1980, s. 698). Det bemærkes fx, at Grundtvig gerne fordansker navne. Mange navne i “Saga om Haldans Sønner” er kun lettere fordansket (eksempelvis ‘Iver’ for *Ivar*), men særlig når der er tale om tilnavne, går Grundtvig noget videre. Dette ses fx ved ‘Angle-Orm’, ‘Flakke-Odd’ og ‘Lefle-Rolf’ for *Ormr enski*, *Oddr Vidførli* og *Hrolfr Qvensami*, eller stednavnet Maglemark, dannet på baggrund af det islandske *Marklond mikil*. I den sproglige bearbejdning af teksten findes en fri benyttelse af bl.a. hverdagsudtryk, som da Ød siger, “[du har] sagtens et andet [giftermål] bag Øret” (s. 358), der mere tekstnært kunne gengives: “Du har sikkert lagt andre planer for mig” (Lassen 2016, bind 2, s. 142). Eller “Det blev da Enden paa Legen” (s. 361), der nærmere forlæggert kunne lyde “De afsluttede sagen

med” (Lassen 2016, bind 2, s. 145). Hertil kunne også regnes brugen af “Uglevarsel” (s. 370) for “onde spådomme” (Lassen 2016, bind 2, s. 149). Det er også gennemgående i oversættelsen, at Grundtvig tilføjer forskellige småord, som ‘vel’, ‘da’ og ‘nok’. I det hele taget har teksten en jævnhed og måske ligefrem en folkelighed over sig, uden at den dog virker “overlæsset med lavsproglige effekter” (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 698).

Grundtvig omsætter flere prosapassager til vers. Det drejer sig blandt andet om samtalen mellem Kong Ivar Vidfavne og dennes fosterfader, Hård, i slutningen af første hovedafsnit. I en note bemærker Grundtvig, at versificeringen er hans egen: “mig synes den Tale maa rimes for at blive ordentlig” (s. 369). Opregningen af krigere i andet hovedafsnit er også opstillet på vers, “thi baade ere de da mere livlige at læse, og man bliver lettere opmærksom paa de Riim-Bogstaver, der her ere hyppige” (s. 385 f.).

Læs mere

Læs mere om Grundtvigs oversættelsespraksis i indledningen til [Prøver af Snorros og Saxos Krøniker](#) og hos Rubow 1923, s. 29-57.

I fodnoterne til andet hovedafsnit ses det, at Grundtvig er i en stadig dialog med sin egen oversættelse af sagafragmentet og med den tidligere forskning, som her er Peringskiölds oversættelse og Suhms behandling af Bråvallaslaget, samt kongerne Helge og Rørek i første bind af *Historie af Danmark* (1782).

Bortset fra det første hæfte af *Danne-Virke*, der er anmeldt af Rasmus Rask i *Dansk Litteratur-Tidende* nr. 30 (1816, s. 467-479), er tidsskriftet ikke omtalt i den samtidige litteratur (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 695, 699). Det samme gælder “Saga om Haldans Sønner”, der dog findes nævnt blandt de tidligere oversættelser i noten i C.C. Rafns oversættelse af samme tekst (Rafn 1821, s. 162), ligesom P.E. Müller også nævner den i *Sagabibliothek* (1818). Müller kalder oversættelsen en “aandrig Fordanskning” (1818, s. 492), hvilket imidlertid ikke bevæger ham til at benytte oversættelsen i sin egen parafrase af sagaens indhold.

4 Anvendt litteratur

- Auken, Sune (2008) “Nordisk mytologi og salmedigtning - N.F.S. Grundtvig” i *Dansk litteraturs historie*, bind 2, s. 199-237. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1806) “Lidet om Sangene i Edda” i *Ny Minerva*, september, s. 270-299. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815a) *Prøver af Snorros og Saxos Krøniker i en ny Oversættelse samt et Ord til Danske og Norske*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815b) *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816*. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1816a) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. XI-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) "Om dansk Poesi, Sprog og Historie" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 16-35. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816c) "Kong Knud den Helliges Levnet (af Knytlinge-Sage)" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 131-166 og s. 244-290. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816d) "Saga om Haldans Sønner og Harald Hyldetan. (Af Søgubrot)" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 356-392. København.
- Lassen, Annette udg. (2016) *Oldtidssagaerne*, bind 2. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Müller, Peter Erasmus udg. (1818) *Sagabibliothek med Anmærkninger og indledende Afhandlinger*, bind 2. København.
- Peringskiöld, Johan Frederik udg. (1719) *Sogubrot af Nockorum Fornkongum i Dana oc Svía veldi. Eller Sagobrott, Handlande om Nogra forna Konungar i Sverige och Danmarck. Samt om Bråwalla Slaget Emellan Kong Haralld Hillditan och Sigurd Ring. Vtaf gamla Nordiska språket förswenskat*. Stockholm.
- Rafn, Carl Christian udg. (1821) *Nordiske Kæmpe-Historier efter islandske Haandskrifter*, bind 1. København.
- Rask, Rasmus Kristian (1816) "Dannevirke, et Tidsskrift af N.F.S. Grundtvig, 1ste Hæfte" i *Dansk Litteratur-Tidende*, nr. 30, s. 467-479. København.
- Rubow, Paul V. (1923) *Saga og Pastiche. Bidrag til dansk Prosa-historie*. København.
- [Samsøe, Ole Johan] (1794) "Haldans Sønner. En fortælling" i *Ny Minerva*, maj, s. 200-245. København.
- Suhm, Peter Friederich (1782) *Historie af Danmark*, bind 1. København.